

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ЯК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Гнатик Л.М., Баран М.М.

Національний університет «Львівська політехніка»

Термін «виховання» є похідним від слова «ховати», «виросувати». В українській народній педагогіці воно вживалося у значенні «оберігати», ховати від чогось поганого, шкідливого. Поняття «виховувати» і «навчати» у сучасних умовах - це два самостійних, але взаємопов'язаних між собою поняття. Навчання – частина виховання.

Призначенням виховання як соціально-особистісного феномена є забезпечення взаємодії між поколіннями, сприяння становленню індивідуума суб'єктом конкретно-історичного процесу, що передбачає безболісне входження та адаптацію підростаючих поколінь до життя в певних соціально-економічних реаліях. Тому інтенсивні процеси державотворення в умовах соціальної трансформації суспільних відносин неможливі без теоретичного обґрунтування і реалізації в освітньо-виховних закладах нової та удосконалення існуючих парадигм виховання. При всій різноманітності пошуків, що ведуться в світі, слід зупинитися на таких напрямках у дослідженнях.

Перший із них визначається як раціоналістичний. Він може мати авторитарний чи ліберальний характер, але обов'язково з наданням переваги науковій раціональності. Сутність цього напрямку в абсолютизації наукових знань.

Другий напрям досліджень визначається як культуроцентричний, де культура розглядається як підґрунтя виховання й освіти. Це більш сучасний погляд на виховання, який розвивається в руслі процесів демократизації. Він не обмежується школою, передбачає гуманний соціум, який здатний гармонізувати відносини людини і суспільства.

На особливу увагу у культуро-творчому напрямі заслуговує культуротрадицієзнавчий аспект. Педагогічна теорія і шкільна практика виховання нині характеризуються етнізацією змісту педагогічного процесу, основним чинником якої виступають національна культура, система традицій українського народу, що мають національно-культурний, високоморальний характер.

У наукових колах формується і третій напрям у новій парадигмі виховання, однак його сутність і зміст чітко ще не визначені. Деякі вчені розглядають його як «культуротворчий», висхідним принципом якого вважають «цілісність картини світу і людини в ній».

Сучасна, розроблена Бойко А.М., нетрадиційна особистісно-гуманістична парадигма виховання має антропоцентричний характер.

Вона об'єктивно прийшла на зміну знансцентричної і культуроцентричної парадигм, її системоутворюючим фактором виступає не культура, не освіта, а дитина як унікальна неповторність і найвища цінність.

Особистісно-гуманістична парадигма виховання теоретично обґрунтована в педагогіці. Вона використовується в практиці педагогічних закладів освіти всіх рівнів акредитації. Інтеграцію України у світовий культурно-освітній простір може забезпечити передусім система виховання, адекватна меті держави і конкретній особистості.

Усі європейські народи мають багато спільних педагогічних форм, але кожний народ має свою мету виховання. Наука доводить, що справжнє виховання є глибоко національним за своєю сутністю, змістом, характером.

Сутність виховання з точки зору педагогіки полягає у привласненні соціального досвіду. Зміст цього процесу полягає в тому, щоб те зовнішнє, об'єктивне, найкраще, що є в соціальному досвіді, стало суб'єктивним, тобто перетворилося на погляди і переконання, вчинки і поведінку особистості.

Ідеалом виховання в нашому суспільстві є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціальноактивна й національносвідомою людина, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення. Головна мета національного виховання: набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнародних взаємин, формування у молоді рис громадянина української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Мета національного виховання конкретизується через систему виховних завдань, що є загальними не тільки для усіх виховних закладів, а для всього суспільства загалом.

Стрижневим завданням всієї системи виховання в Україні є виховання громадянина. Тому у ВНЗ суттєвим є використання теоретичної парадигми національного виховання, запропонованої В.Гнатюком, через тріаду рис особистості «громадянин-патріот-гуманіст». Ідеал, мета, завдання національного виховання загалом поширюється і на виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах України, які мають здійснювати підготовку інтелектуального генофонду нації, виховання духовної еліти, примножувати культурний

потенціал, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів [1]. Це може бути досягнуто через:

- виховання майбутніх спеціалістів авторитетними, високоосвіченими людьми, носіями високої загальної світоглядної, політичної, професійної, правової, інтелектуальної, соціально-психологічної, емоційної, естетичної, фізичної та екологічної культури;
- створення необхідних умов для вільного розвитку особистості студента, його мислення і загальної культури, шляхом залучення до різноманітних видів творчої діяльності;
- збагачення естетичного досвіду студентів шляхом участі їх у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, вищого навчального закладу;
- формування «Я» - концепції людини творця на основі самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, моральної самозавершеності;
- пропаганду здорового способу життя, запобігання вживанню студентами алкоголю, наркотиків, викорінення шкідливих звичок.

Процес становлення студента як спеціаліста складається з декількох етапів: усвідомлення соціальної ролі, сприйняття вимог відповідної професії, усвідомленого пред'явлення цих вимог до себе, самовиховання необхідних якостей, моделюючих особистість фахівця, реалізації творчої діяльності. Ці етапи професійного становлення майбутнього спеціаліста складають основу професійного виховання у ВНЗ, процес якого включає в себе навчальну, наукову, позааудиторну та громадську роботу.

Велика увага має приділятися використанню виховного потенціалу навчальних предметів, які формують філософсько-світоглядну позицію, науковий досвід, пізнавальну активність і культуру розумової праці, навички самоврядування, соціальної активності і соціальної відповідальності, політичну культуру студентів; розвивають почуття любові до Батьківщини і свого народу, правосвідомість.

Теоретичною основою виховної діяльності в наш час є новий національно-культурний зміст, звернення до коренів етнопедagogіки, знайомство з іменами забутих предків [1].

Структурними елементами процесу виховання є: мета, зміст, форми, методи і засоби виховання, його результат. Компонентами процесу виховання є: свідомість особистості студента, її емоційно-чуттєва сфера, звички поведінки.

Створення чіткої таксономії цілей у виховній роботі дає можливість професорсько-викладацькому складу концентрувати зусилля на головних завданнях, забезпечувати ясність і гласність

спільної роботи викладачів і студентів, створювати еталони результатів роботи.

Основні напрями виховання реалізуються у процесі навчання та позааудиторній діяльності студента. У вищому навчальному закладі вона проводиться на основі студентського самоврядування, активності і самостійності студентів за умови керівної ролі студентського активу і педагогічної допомоги викладачів. Позааудиторна виховна робота дозволяє надати процесу набуття професії особистісного забарвлення. Вона містить форми, які забезпечують вдосконалення загальної підготовки студентів. Основними напрямками професіоналізації позааудиторної виховної роботи можна вважати:

- врахування специфіки факультету при організації і проведенні виховної роботи із студентами;
- широке використання форм, що відображають специфіку професійної діяльності;
- вдосконалення умінь і особистісних якостей майбутніх фахівців;
- психолого-педагогічне обґрунтування методів і форм позааудиторної роботи студентів [1].

Основними напрямками виховної роботи у вищому навчальному закладі є: формування наукового світогляду; громадянське та патріотичне виховання; правове виховання; моральне виховання; художньо-естетичне, трудове, фізичне виховання; екологічне виховання; професійно-педагогічне виховання.

Історично склалося, що реалізація виховної роботи у студентських групах здійснюється через інститут кураторів, що виконує аналітичну, організаторську, комунікативну та соціальну функції.

Результатом виховної діяльності куратора має бути достатній рівень вихованості студентів. Під вихованістю в педагогічному розумінні мають на увазі комплексну властивість особистості, яка характеризується наявністю і рівнем сформованості в неї суспільнозначущих рис, що відображають мету виховання.

Ефективність виховання - це відношення досягнутих результатів до передбаченої мети (цілей) у процесі формування духовного обличчя, суспільнозначущих якостей особистості.

1. Верланов Ю.Ю. Три актуальні проблеми вищої освіти // Сучасні проблеми вищої освіти. – Миколаїв: 1998. – 132 с.